



Недавна признања Косова и актуелна финансијска криза која потреса светску економију за неко време су у други план потиснули питање тзв. једностране примене Прелазног трговинског споразума са ЕУ, који претходи Споразуму о стабилизацији и придруживању. Међутим, без обзира на оштре критике опозиције и бројна упозорења да би овај потез довео у тежак положај поједине гране привреде, Влада Србије је на седници у четвртак, 16. октобра, донела одлуку да Србија од 1. јануара 2009. године започне са једностраном применом поменутог споразума. Сходно томе, Србија ће као први корак започети процес укидања царинских баријера за индустријске и пољопривредне производе из ЕУ према утврђеној динамици. Како је објашњено, одлука је донета да би се „скратило време“ између примене споразума и стицања статуса кандидата за чланство у ЕУ, али је у суштини овим потезом Влада још једном довела Србију у подређен и понижавајући положај према „партнерима“ у ЕУ, који су супротно праву одступили од почетка примене Прелазног споразума, на шта их обавезује члан 59.

Индустрија пред изазовом

Примена Прелазног трговинског споразума, као и Споразума о стабилизацији и придруживању, имаће далекосежне последице по привреду и друштво Србије. Њиховом реализацијом требало би да буде успостављена зона слободне трговине, а домаће законодавство у овој области биће прилагођено оном у ЕУ, чиме ће привреда и пољопривреда Србије и на домаћем терену бити суочени са европским условима пословања, али и оштром европском конкуренцијом. Први резултат (једностране) примене Прелазног споразума биће укидање царинских дажбина на велики број производа широке потрошње из ЕУ који се у Србији не производе, или се производе у занемарљиво малим количинама. Царине на ове артикле у овом тренутку износе један до пет одсто. [1](#) Привреда Србије, на срећу, ипак неће бити одмах потпуно изложена конкуренцији из ЕУ, будући да је Прелазним споразумом (као и ССП-ом) предвиђен прелазни период од шест година, током кога ће кључне гране одређено време остати под системом царинске заштите. Трајање овог периода одређено је током преговора на основу процене способности привреде Србије за прилагођавање европским стандардима, као и роковима које су испреговарале остале земље региона. За Србију, Хрватску и Босну и Херцеговину предвиђен је период од шест година, за Црну Гору пет, док су Македонија и Албанија добиле прелазни период од десет година. Обавеза

Србије током овог периода састојаће се у постепеном укидању царина на увоз одређене робе пореклом из ЕУ, а оне ће се укидати према одређеној класификацији и према одређеном распореду, док не буду потпуно укинуте. Тренутно највеће царине у Србији су прописане за ону робу која се производи у Србији, а ови артикли су сврстани у три категорије: осетљиви, веома осетљиви и најосетљивији производи. Царинске дажбине за „осетљиве“ производе [2](#) прве године требало би да буду смањене на 70 одсто садашње стопе, друге године на 40 одсто, док би треће године од почетка примене увоз ове робе из ЕУ био потпуно слободан. Група „веома осетљивих“ [3](#) производа би се прве године продавала са царином од 80 одсто, затим би се царина снижавала док би промет те робе постао слободан након четири године. За групу „најосетљивијих“

[4](#) производа планирано је да царина прве године износи 85 одсто садашње стопе, док је увоз ове робе без наплате царине планиран након пет година. Прелазним споразумом (и ССП-ом) предвиђене су и додатне мере заштите члановима 41 и 42, у случају да повећан увоз наноси или прети да нанесе озбиљну штету индустрији једне од страна, или у случају несташице или реекспорта. С друге стране, ЕУ потврђује слободан приступ роби из Србије на њено тржиште (са изузетком текстила, вина, шећера и јунетине), али треба напоменути да је извоз индустријских производа из Србије у ЕУ слободан већ од 2000. године. Ову повластицу домаћа предузећа углавном нису искористила, из више разлога. Најпре због бројних и строгих услова за извоз, који су се за многе фирме из Србије показали као недостижни, али такође и због организационе и технолошке заосталости производње, продаје и логистике, тако да се на тржиште ЕУ углавном извозе сировине или полупроизводи. Стога ће отварање тржишта Србије за индустријске производе из ЕУ бити велики изазов за предузећа у Србији, а многи економисти предвиђају да ће отварање тржишта за конкуренцију, која је по правилу развијенија и способнија, довести до тога да поједина предузећа такву утакмицу неће преживети, и то не само због сопствених слабости, већ и због тога што је у протеклих осам година у Србији створен економски амбијент који више погодује увозу, него што домаћим предузећима омогућава равноправну утакмицу на отвореном тржишту.

Пољопривреда пред колапсом?

Пољопривреда Србије наћи ће се по почетку примене споразума пред сличним условима као и привреда. Тржиште ће се такође постепено отворити за пољопривредне производе из ЕУ, док ће пољопривредници морати да се прилагоде европским стандардима. Међутим, на тржиште Србије ће стићи високосубвенционисани пољопривредни производи из ЕУ, што представља веома отежавајућу околност за српску пољопривреду, а тржишну утакмицу чини изразито неравноправном.

У овој области производи су подељени на примарне пољопривредне производе, прерађене пољопривредне производе, рибу и рибље производе, и вина и жестока алкохолна пића. Као и за индустрију, и за пољопривреду је предвиђен прелазни период, тако да ће царине бити одмах укинута за један део пољопривредних производа [5](#), док ће се друге укидати прогресивно, у складу са распоредом одређеним у Анексу 3 ССП-а. У току преговора обезбеђено је да се за 24 одсто свих производа задржи висок степен царинске заштите и након прелазног рока од шест година (међу којима су стратешки производи попут пшенице, парадајза, паприка, шљива, јабука...), што је значајно достигнуће, будући да је уобичајена пракса ЕУ да прихвати задржавање царина за до 20 одсто пољопривредних производа.

[6](#)
Обезбеђено је и задржавање сезонске заштите за један број осетљивих производа, воћа и поврћа, попут парадајза, паприка, шљива и јабука. Такође, Србија је обезбедила годишње квоте за извоз од 180.000 тона шећера са могућношћу повећања, 8.700 тона јунетине (сада се извезе 40 одсто квоте), 63.000 хектолитара вина, 15 тона пастрмке и 60 тона шарана.

Српска пољопривреда у размени са иностранством тренутно остварује суфицит, који је у првих осам месеци ове године износио 235 милиона евра, али је српска пољопривреда ипак далеко од европског нивоа, што најбоље показује податак да ни до сада одобрене квоте за јунеће месо и вино нису испуњене, а велико је питање када ће бити. И поред раста производње српску пољопривреду оптерећују бројни проблеми, попут дуговања државе према произвођачима, проблема откупа и купцаца, проблема са банкарским кредитима, нефункционисањем кључних закона, порастом цена минералног ђубрива и енергената, маказама цена између репроматеријала и пољопривредних производа, сталним исељавањима и лошом инфраструктуром. Поред тога, највише закона који су услов за улазак у ЕУ су управо из области пољопривреде, али они још увек нису усвојени. Од 50 најзначајнијих системских закона важних за пољопривреду до сада је донето само шест. Да би се конкурентност српских пољопривредника повећала, увећао обим производње и оствариле извозне квоте, неопходно је стога регулисати тржиште, уредити законску регулативу и уложити додатна средства за унапређење производње. Према неким проценама, та средства треба да износе 500 милиона евра сваке године. Србија, међутим, нема довољно средстава за инвестиције, док је пољопривреда ЕУ заштићена огромним субвенцијама, које износе приближно 34 одсто, односно око трећину цене. Сељаци у Мађарској на пример, добијају до 250–300 евра по хектару (тако је и у Хрватској), док је у Србији тај износ ове године 120 евра. Следеће је планирано 150 евра, али ће Србија по износу субвенција моћи да достигне околне земље тек после приступа фондовима ЕУ, када би требало да добија од 120 до 160 милиона евра годишње. Претприступни фондови ЕУ намењени Србији ће се отворити тек по стицању статуса кандидата за чланство. Стога је једнострано отварање тржишта Србије без коришћења фондова којима ће се помоћи конкурентност пољопривреде према многим мишљењима сасвим неразуман чин. С обзиром на то, не чуде зебње пољопривредника, нити недавне негативне реакције на предлог једностране примене споразума из Привредне коморе и

Министарства пољопривреде, у којима се истиче да би једностранна примена споразума могла да упропасти наше пољопривреднике јер они још нису припремљени за испуњавање стандарда који се од њих захтевају. [7](#)

Више штете него користи

И поред штете коју једностранна примена Прелазног споразума може нанети српској привреди, а посебно пољопривреди, Влада Србије је ипак одлучила да споразум активира, док се у медијима грађанима сервирају приче о бројним користима које ће имати од нижих цена. Такав аргумент се, међутим, показује као неоснован, јер би се после почетка примене споразума најпре укинуле царине на производе које износе један до пет одсто, тако да је тешко очекивати да када би увозници заиста (што је мало вероватно) снизили цене за један до пет одсто, грађани осетили тај занемарљиви проценат. У исто време, снижење царина би значајно смањило буџетске приходе, у износу од 70 до 90 милиона евра. [8](#) Овај мањак би се морао надокнадити из других извора, а последња поскупљења гаса и телефона сведоче да ће грађани, ако нешто и уштеде на мосту (односно на снижењу царина), рачун свакако платити на ћуприји. Бољитак који би грађани заиста могли да осете био би усклађивање домаћег законодавства са прописима ЕУ. Споразумом су, наиме, одређена приоритетна подручја, која имају директан утицај на стварање зоне слободне трговине, између осталог, и на заштиту конкуренције и контролу доделе државних помоћи (субвенција), право интелектуалне својине, стандардизацију и заштиту потрошача. Усаглашавање у области конкуренције би требало да спречи картелске договоре предузећа којима се спречава конкуренција, злоупотреба доминантног положаја и нерегуларна државна помоћ, а држави би било онемогућено да субвенционише пропала предузећа. Почетком примене споразума српски потрошачи би били заштићенији, а имали би могућност жалби и њиховог процесуирања.

[9](#)
Предузеле би се мере заштите интелектуалне, индустријске и комерцијалне својине. Такође, Споразум онемогућава државама чланицама ЕУ да спречавају грађане Србије да оснивају фирме и послују на њиховим територијама, што до сада није био случај. Споразум поред осталог забрањује дискриминацију у погледу услова рада, зарада и отпуштања грађана Србије који раде у фирмама у ЕУ (али им не гарантује равноправан третман приликом запошљавања у земљама ЕУ).

Једнострано одступање ЕУ

Прелазни споразум и ССП нуде поједине погодности, али је чињеница да бројни чланови

директно штете интересима Србије и њених грађана. [10](#) Још већу штету, међутим, наноси тзв. једнострана примена, која се пре свега коси са чињеницом да је примена међународних споразума искључиво билатерална.

[11](#)

Уговори садрже права и обавезе обе уговорне стране, а у случају да само једна страна испуњава своје обавезе, она то ради на сопствену штету, јер тиме не користи права предвиђена уговором.

Према тумачењима из Владе, овај корак је предузет да би се премостио застој у евроинтеграцијама, с тим да ће, када за то дође време, ЕУ потезе Србије „узети у обзир“, док је Божидар Ђелић раније навео да ће Србија сигурно тражити гаранције ЕУ, попут закључка Европске комисије, да једнострана примена буде третирана као примена овог уговора. [12](#) Засада, међутим, никакве званичне гаранције ЕУ нису дате, а у исто време нема најаву да ће ЕУ скоро одмрзнути споразум, пошто још није испуњен услов пуне сарадње са Хагом. Својим потписом Србија је, наиме, члановима 2, 4 и 133 ССП-а и члановима 1 и 54 Прелазног споразума [13](#) прихватила обавезу пуне сарадње са судом у Хагу, који према ставу Холандије још није испуњен.

[14](#)

Поред тога, на путу Србије ка ЕУ се изгледа појављују нове препреке, пошто је европски комесар Оли Рен, након похвале Влади због почетка примене споразума, истакао да је такође потребна сарадња и у вези са мисијом Еулекс.

[15](#)

Какав је однос ЕУ према примени Прелазног споразума и ССП-а најбоље осликава чињеница да као што је Србија једнострано приступила примени Прелазног споразума, ЕУ је једнострано од те примене одступила. Наиме, у члану 59 Прелазног споразума (члан 138 ССП-а) наводи се да Споразум ступа на снагу првог дана другог месеца који следи након дана када су стране једна другу обавестиле о окончању поступака који су наведени у првом ставу (који се односи на сарадњу са Хашким трибуналом). Међутим, у члану 59 Прелазног споразума се даље дословце наводи да „у случају да процедура наведена у ставу 1 није завршена како би омогућила његово ступање на снагу 1. јула 2008. године, овај споразум ће се оквирно примењивати од тог датума.“ Сходно томе, Прелазни споразум је требало да се обострано примењује још од 1. јула, без обзира на ниво сарадње са Хагом, али је Савет министара ЕУ истог дана када је Споразум о стабилизацији и придруживању потписан, саопштио да се примена ССП-а и Прелазног споразума одлаже све док Савет не донесе одлуку о испуњености услова сарадње са Трибуналом, иако Прелазни споразум не захтева испуњење тог услова за почетак примене. Поводом ове одлуке, из ЕУ је објашњено да је она боља од евентуалне суспензије споразума због несарадње са Хагом, која би Владу Србије довела у незгодан унутрашњеполитички положај. Међутим, на овај начин је Савет министара ЕУ једнострано прекршио члан 59 Прелазног споразума и

одредбе међународног права, и одлучио да овај споразум једнострано не примењује.
[16](#)

Тиме се такође показало да је Прелазни споразум од стране ЕУ потписан да се не примени све док се не испуни услов сарадње са Хагом (остаје да се види да ли ће постојати још неки услов), и да је потписан као маркетиншки потез пред недавне изборе у Србији.

У светлу ових чињеница, чини се да је одлука Владе Србије о једностраној примени Прелазног споразума такође само маркетиншки потез, којим би се домаћој јавности приказао помак у евроинтеграцијама, па макар и једностран, и да би се сакрила чињеница да је чланство Србије у ЕУ још увек јако далеко. Влада Србије се показује спремном да глуми напредак ка ЕУ, и да због тога занемари обавезе друге стране и бројне негативне последице њене одлуке. Нажалост, од ове фарсе велики број грађане Србије ће уместо користи на дуже стазе имати само много штете.

Фусноте:

1. У производе са царином од један до пет одсто спадају, између осталог, скије, апарати за шишање, бријање и депилацију, шешири, наочари са рамом од пластике, кишобрани, огледала, сочива за наочаре, дечја колица, апарати за варење, објективи за фотоапарате, свећице за паљење мотора, машине за плетење, машине за ткање, игле за шивење и плетење од гвожђа и челика, географске карте и глобуси, музичка дела, сликовнице, новине и часописи, речници и енциклопедије, огревно дрво, дрвени угаљ, необрађено дрво, сирово крзно, кожа, фотографски филмови, етерична уља, лекови, шпер-плоче, стоно и кухињско посуђе од дрвета, кутија за прибор за јело, турпије, клешта, маказе за сечење метала, обични и француски кључеви, листови за тестере, машине за обраду дрвета, плута, тврда гума, регистар касе. Царина од пет одсто постоји приликом увоза мермера, шљунка, креча, мрког угља, барута, шибица, антифриза и тоалетног папира, електричних гитара, синтисајзера, клавира, гудачких, дувачких и ударачких инструмената, инструмената, сликарских четкица и боја, мотоцикала од 50 до 800 кубика, машина за продају напитака, аларма за аутомобиле, ДВД дискова, чамаца на надувавање, машинице за пецање, машине за грађење и одржавање улица, машине за прераду дувана, обраду гуме и стакла, машине за штампу, делови за шинска возила, цеви од гвожђа и челика, електронска интегрисана кола, диоде, транзистори и кондензатори, термостати, новинска хартија, целулоза, плута, камени угаљ, руде бројних метала... [^]

2. У ову групу спадају разни алати и машине, попут машина за прање и сушење веша, клима-уређаји и грејалице, возила за снег, бродови и јахте, индустријска и јестива со, угаљ, базни и хемијски производи, легуре бакра, хартија, тоалет папир и марамице, пешкир, пелене за бебе, хигијенски улошци и тампони, шешири, кишобрани, сунцобрани, људска коса и перике, бисер, дијаманти, врата и прозори...

[

^
_

3. У „веома осетљиве“ производе сврстани су боје и лакови, шампони, прахак за веш, пасте за зубе, препарати за бријање, дезодоранси, креме, течности за прање, нове спољне гуме, шивена крзна, тапете, керамично посуђе, стаклени производи, жице од алуминијума и бакра, машине за прање посуђа, метле и четке, антиквитети старији од сто година...

[
^
_

4. У групу најосетљивијих спадају парфеми, препарати за улепшавање и шминкање, одећа, обућа, фрижидери, замрзивачи, путничка и теретна возила, бицикли, мотори, оружје и муниција, намештај, монтажне зграде....

[
^
_

5. Без царине у неограниченим количинама у Србију ће се из ЕУ увозити сир, јаја, кромпир, маслине, грашак и пасуљ, џемови и мармеладе, сокови, воће, кикирики и остало језгровито воће, кафа, шећер, семенски јечам, семе лана, уљане репице, овас, пиринач, чајеви, ражано брашно, етерична уља, луковице, једнодневни пилићи, коњи, магарци, свиње чисте расе за приплод, храна за псе и мачке....

[
^
_

6. За поједине производе царина након прелазног периода ће остати у смањеном обиму, па ће тако млеко у праху остати на око 45 одсто садашње царине, неки сиреви на 40 до 60 одсто, кукуруз осим семенског биће заштићен са 80 одсто садашње царине, а брашно на 65 одсто.

[
^
_

Пише: Младен Ђорђевић
среда, 22 октобар 2008 21:44

7.
http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=09&dd=18&nav_category=11&nav_id=319372 Критику једностране примене упутио је чак и Бојан Пајтић, председник Извршног већа Војводине. Пајтић: Опрезно у једностраној примени-http://www.ds.org.yu/sr/index.php?option=com_content&task=view&id=6114&Itemid=68

[
[^](#)
_

8.
<http://www.glas-javnosti.co.yu/clanak/politika/glas-javnosti-18-10-2008/budzet-gubi-izmedju-70-i-90-miliona-evra>

[
[^](#)
_

9. Права потрошача регулисана су чланом 78, у коме се наводи да је „делотворна заштита потрошача нужна како би се обезбедило ваљано функционисање тржишне економије, а та заштита ће зависити од развоја административне инфраструктуре ради осигурања надзора над тржиштем и спровођењем закона у овој области“.

[
[^](#)
_

10. Видети Младен Ђорђевић „Споразум о тајкунизацији“.

[
[^](#)
_

11. Потпредседник ДСС-а Слободан Самарџић је недавно образложио да би једнострана примена Привременог споразума била преседан, јер се међународни споразуми не примењују ако их не примењују обе стране. Такође, одмах пошто је Оли Рен први пут изнео овај предлог, портпарол француског министарства спољних послова Ерик Шевалије је за Танјуг изјавио да „није могуће једнострано примењивати споразум, јер се он првенствено односи на економске односе, који су по дефиницији билатерални.“

[

^
_

12. „Одлуку о томе да једнострано кренемо у примену ССП-а донеће наша влада у договору са председником Борисом Тадићем. Србија ће сигурно тражити некакве гаранције да евентуална једнострана примена ССП-а буде третирана као примена овог уговора, а не да нам неко касније каже да ће да се рачуна само оно што је урађено након одмрзавања Привременог споразума“ ... „Рецимо да позив Олија Рена Србији да једнострано крене у примену не буде само позив са конференције за новинаре, већ да то буде уврштено у неки закључак Европске комисије. Тако бисмо видели да ли ће наш партнер признати примену ССП-а у Србији, што би убрзало добијање статуса кандидата за чланство.“ Интервју Божидара Ђелића за Вечерње новости,

http://www.ds.org.yu/sr/index.php?option=com_content&task=view&id=6017&Itemid=325

[
^
_

13. Члан 2: Поштовање демократских начела и људских права, проглашених у Универзалној декларацији о људским правима и дефинисаних у Европској конвенцији о заштити људских права и основним слободама, Завршном акту из Хелсинкија и Париској повељи за нову Европу, поштовање начела међународног права, укључујући пуну сарадњу са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију, владавине права, као и начела тржишне привреде у складу са Документом Бонске конференције КЕБС о привредној сарадњи, представљаће основ унутрашње и спољне политике страна и чиниће суштинске елементе овог споразума. Члан 4: Уговорне стране потврђују значај који дају испуњавању међународних обавеза, посебно пуној сарадњи са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију.

[
^
_

14. Колико је одмрзавање далеко, потврђује чињеница да се на последњем самиту Савета министара ЕУ у Луксембургу о Србији није ни расправљало. Холандски министар спољних послова Максим Верхаген изјавио је након састанка Савета министара да је деблокирање Привременог споразума „у рукама Србије“, и да би до њега дошло „већ сутра уколико би Ратко Младић био изручен Хашком трибуналу“.

[
^
_

15. http://www.b92.net/info/vesti/u_fokusu.php?id=27&start=0&nav_id=323773

[
[^](#)
_]
]

16. „Прелазни споразум важи, само га не користимо.“ Дневник 17. 8. 2008.
<http://www.dnevnik.co.yu/modules.php?name=News&file=article&sid=43598>

[
[^](#)
_]
]